

01.

AINO KAJANIEMI

Finse kunstenaars weeft gevoelens

02

tekst **Mirja Wark** foto's **Aino Kajaniemi**

Stel dat je moeder je opvoedt met de spreuk 'Spreken is zilver maar zwijgen is goud.' En stel dat je dat als gevoelig kind heel serieus neemt. Dan kan het gebeuren dat je een beeldtaal ontwikkelt. Zo ongeveer is de vorming van de Finse weefster Aino Kajaniemi verlopen.

03

Ze groeide op in een gewoon Fins gezin met vijf kinderen. Aino was zeven jaar lang de jongste totdat er nog een meisje geboren werd. Misschien is moeders 'gulden' regel er de verklaring voor dat drie van de kinderen kunstenaar werden, een fotograaf, een schilder en een textielkunstenaar. Zij vonden hun eigen manier om zich beeldend uit te drukken, zonder taal.

Tekenen en textiel

Als kind had Aino het moeilijk op school. Tekenen en textiel waren haar favoriete vakken. Na de middelbare school besloot zij dan ook om naar een handweefschool te gaan. Daar onderwees men de Finse textielgeschiedenis en weefvaardigheid. Later vervolgde ze haar opleiding aan de kunstacademie van Helsinki. Haar carrière begon ze in 1983 als textielontwerpster; in haar vrije tijd weefde ze figuratief.

De stap naar het vrije kunstenaarschap kwam vrij onverwacht. In 1990 ervoer ze de beide extremen van het leven van dichtbij; haar beide ouders overleden en haar tweede kind werd geboren. Weefsels waren háár manier van verwerken. Ze wilde de gedachten rond deze gebeurtenissen omvormen tot iets concreets in de hoop er meer grip op te krijgen.

Inspiratie en ontwerpen

Concretisering van haar gedachten heeft Aino Kajaniemi steeds verder ontwikkeld. Problemen van alledag visualiseert ze op een gedetailleerde manier in textiel. Als hulp bij het ontwerpen gebruikt ze foto's van 'gestolde momenten' uit familiealbums, tijds-

schriften en boeken. Daarbij kijkt ze naar houding en gezichtsuitdrukking van de mens in reactie op zijn omgeving. Ergens komt er dan een herinnering bij haar op. Ze gebruikt eindeloos veel foto's. Door beeldmateriaal en details te combineren en elimineren maakt ze een nieuwe compositie.

Beeldtapijten maken is langdurig en eenzaam werk. Vele uren brengt de kunstenaar alleen door in haar studio. Het begin van een tapijt is ook het moeilijkste moment. Tegenwoordig heeft ze een aardige routine en gaat aan haar bureau zitten met pen en papier en een foto die haar intrigeert. Soms is ze een halve dag aan het schetsen voordat er opeens een nieuw idee ontstaat. Dan maakt ze er meteen een aantal verschillende uitwerkingen van. Vervolgens laat ze de schetsen weer liggen. Soms wel jaren voordat ze ermee doorgaat.

Vrij werk

Al vijftientig jaar maakt Kajaniemi beeldtapijten van ± 30 bij 40 centimeter, die zijn uitgevoerd in zwart, wit en grijs tinten. De kleine maat zorgt ervoor dat de intimiteit behouden blijft. Samen vormen deze tapijtjes een dagboek of komisch stripverhaal uit het leven van de maakster.

Deze dagboekweefsels tonen de mens in de complexe gelaagdheid van het leven. Ze streeft ernaar orde te scheppen in een chaotische wereld. Haar weefsels verbeelden emoties zoals verlangen, onzekerheid, angst en jaloezie en vreugde, schaamte of schuld en ook de moeilijkheden van communiceren en samenleven. Naast de mens is altijd een symbool afgebeeld dat het verhaal compleetert.

Het kan een plant zijn, een dier, of een ornament. Kajaniemi vindt het interessant te spelen met inpakken, verstoppert, bedekken. Ze gebruikt bijvoorbeeld capes, kant en plooien die kunnen beschermen of juist geheimen verhullen. Soms zijn het gewoon grappjes. De toedekking ligt dicht op de huid en appelleert daarmee aan het typisch tactiele aspect van de weefkunst. Ze houdt van onhandigheid en gevoeligheid en drukt die uit door bijvoorbeeld mensen in verschillende maten naast elkaar te zetten. Haar ontwerpen zijn persoonlijk en intiem en doen tegelijkertijd een beroep op de collectieve herinnering van de kijkers. Haar symbolische beeldtaal is internationaal, een communicatie zonder woorden.

Opdrachten en kleur

In tegenstelling tot de dagboektafijltjes gebruikt de kunstenares wel kleur in de grotere wandtafijltjes gemaakt in opdracht. De introductie van kleur in haar werk kwam pas na een studiereis naar Mexico. Daar leerde ze de waarde en uitdruckskracht van kleur te begrijpen en gebruiken. Ze ervoer er dat kleuren vol zijn van emotie, energie en kracht. Hoewel de beelden voor deze grote opdrachten geen verhaal vertellen krijgen ze inhoud door de combinatie van lijnen en kleuren. Een evenwicht van contrasten maakt het beeld interessant.

Weeftechniek

Kajaniemi werkt in een vrije beeldweeftechniek. Ze volgt geen regels maar werkt op ervaring en intuïtie. Voor elk tafijltje is er een uitgewerkt ontwerp op papier wat ze achter de verticale ketting

van haar getouw zet. Tijdens het weven volgt ze de lijnen op het patroon. Pas wanneer de tekening vorm krijgt door de draden tot weefsel te verwerken beginnen de lijnen te leven en krijgt het oppervlak diepte. Ze kiest de kleur, de tint en het materiaal van de draad terwijl ze weeft. Voortdurend maakt ze keuzes: voor dik of dun draad, voor een combinatie van garens, voor glanzend of ruig, dik of bijna transparant.

Garens en toeval

Kajaniemi vindt haar materialen bij toeval, bijvoorbeeld op een vlooiemarkt. Ze komt altijd wel een verrassende kleur of een bijzonder materiaal tegen dat ze aan haar palet van garens en kleuren toevoegt. Een andere rol speelt dit 'toeval' bij het maken van gezichten. De draden gaan soms een eigen leven leiden. Wat bedoeld was als uitdrukking van geluk kan uitpakken als een grimas. Zij zegt daarover: "Tijdens het weven is ontspanning vereist en vertrouwen dat het getouw, de draden en de techniek je medewerkers zijn."

Getouw

Het gebruik van een verticaal weefgetouw met trappers en twee schachten geeft Kajaniemi de mogelijkheid volledig op te gaan in de keuze van garens en het plaatsen van de inslagen. Ze voelt zich het beste als ze zich onderdeel van de weefmachine weet. De verbinding zit hem in haar voeten op de pedalen van het getouw. Haar ogen zijn alleen op het werk gericht. Haar hersens maken steeds keuzes en sturen de handen. De handen plaatsen de draden

Foto's **01** Maria, 2005. 30x40 cm. **02** Aino Kajaniemi (foto: Margreet Beemsterboer). **03** Heritage, 2007. 30x40 cm. **04** Mémoire, 2007. 30x40 cm. **05** Decoration 1, 2008. 50x45 cm. **06** Decoration 2, 2008. 50x45 cm.

tussen de kettingdraden. Een gewone keukenvork is het gereedschap dat ze gebruikt voor het op zijn plaats schuiven van de ingelegde draad.

Aino Kajaniemi is gelukkig dat ze weven vond als medium om zich te uiten en wereldwijd begrepen te worden. Beeldweven stelt haar in staat om uitdrukking te geven aan alle emoties van gevoeligheid en geluk tot wreedheid en angst.

Zelf een tekening weven

De namen gobelin, tapisserie, legwerk en beeldweven refereren allemaal aan dezelfde weeftechniek. Namelijk die waarbij de inslag (ingelegde draden) over stukjes van de ketting (opgespannen draden) wordt ingelegd. De gekleurde draden gaan over en onder opeenvolgende opgespannen draden en vormen een vlak weefsel dat de ketting bedekt. De inslagdraden hoeven niet haaks op de ketting te liggen. Dit in tegenstelling tot bijna alle andere weeftechnieken waar de inslag haaks op de ketting ligt en loopt van zelfkant tot zelfkant.

Gereedschap

Voor beeldweven voldoet al een houten spieraam met spijkertjes. Vier versprongen spijkertjes per centimeter is een goed begin. De benodigde gaatjes voorboren voorkomt splijten van het hout. Het enige gereedschap dient om de inslag op zijn plaats te drukken. Een keukenvork doet dat al.

Materiaal

De draden voor de ketting moeten sterk zijn, maar zijn in het weefsel niet zichtbaar. Een katoenen vissersgaren is geschikt. Voor de draden die ingelegd worden, kan alles gebruikt worden. De 'gobelins' uit Parijs zijn gemaakt met wol in vele tinten maar Kajaniemi werkt met materiaal gevonden op rommelmarkten.

Werkwijze

Maak een ontwerp tekening. Span over de spijkertjes van het raam draden tot de gewenste breedte. Breng een liniaal zo tussen de draden dat elke even draad op en elke oneven draad onder de liniaal ligt. Bevestig de tekening achter de draden. Leg nu stukje voor stukje de kleurvlakken in; zet de liniaal op zijn kant en leg de inslag in de ontstane opening tussen de kettingdraden. Voor de volgende inslag moet elke oneven draad opgetild worden. Met een potlood kan een aantal draden tegelijk opgenomen worden. Druk de ingelegde draden met de vork op hun plaats. Begin vanaf de plek waar ze begonnen te weven tot waar ze het weefsel weer verlaten. Werk met losse draden of met vlinderbosjes. Bent u door dit artikel geïnteresseerd geraakt en wilt u nog meer over dit onderwerp lezen:

Gobelinweven, geschiedenis, techniek en methode, Paula Dietz. Canteleer, 1980.

Een standaardwerk dat nog volop tweedehands te koop is.

Een bezoek aan Aino Kajaniemi is onderdeel van de textielreis naar Finland. Kijk voor meer informatie op de reispagina 64.